

Kinderen uit beeld verdwenen?

Kinderen en jongeren komen in beeld in verschillende media: ze nemen deel aan documentaires en reality-tv, hun verhalen verschijnen in kranten, tijdschriften en online. Zo krijgen ze een stem en de buitenwereld krijgt inkijk in hun leefwereld. Maar hoe vanzelfsprekend is dit? Welke rol spelen media- en nieuwsmakers hierbij? Op 28 april 2014 stonden het Kinderrechtencommissariaat, zeg maar de Vlaamse Kinderombudsman, en de Privacycommissie stil bij de rechten van kinderen als ze in beeld komen in verschillende media.

Recht op vergetelheid

De Privacycommissie, een onafhankelijk orgaan dat toeziet op de privacy bij de verwerking van persoonsgegevens, vertrekt van de vaststelling dat de digitale voetdruk steeds groter wordt. Ouders bloggen vanaf de geboorte van hun kinderen naar lieve lust over hun ervaringen en delen foto's over hun prille geluk. Daardoor krijgt de buitenwereld van dag één inkijk in het dagelijks leven van kinderen. Op oudere leeftijd geven kinderen en jongeren zelf heel wat persoonlijke informatie prijs aan de digitale wereld, zonder erbij stil te staan wat er allemaal met deze informatie gebeurt. Een uit de hand gelopen feestje dat druk gedeeld en bekeken wordt op Facebook, kan zo jaren later een interessante job hypothekeken. Potentiële werkgevers stoten op de "gênante" beelden die niet stroken met de waarden van het bedrijf. Experimenteer- of ontgroeningsgedrag eigen aan het opgroeien bleef generaties lang enkel in de herinneringen verder leven. Nu kan het je, eens er beelden verspreid worden op de digitale snelweg, voor de rest van je leven achtervolgen. Om kinderen en jongeren maar ook ouders en zelfs onderwijzend personeel van deze gevaren bewust te maken en om inbreuken tegen privacy te voorkomen lanceerde de Privacycommissie de website www.ikbeslis.be. Met concrete voorbeelden wijst het kinderen en jongeren op mogelijke gevaren bij het gebruik van een gsm, het internet of een sociale netwerksite. Daarnaast pleit de Privacycommissie er voor om een 'recht op vergetelheid in de online-omgeving' op te nemen in de privacywetgeving. Effectief controle hebben over je persoonlijke gegevens (naam, adres, gsm-nummer,...) is een fundamenteel recht in Europa dat wordt erkend door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (art.8).

Gedragsregels voor programmamakers en journalisten

Het recht op vergetelheid geldt niet alleen voor het internet of sociale netwerksites. Ook beelden via televisie (amusementsprogramma's, reportages, nieuwsitems,...) of geluidsfragmenten via interactieve radioprogramma's kunnen kinderen en jongeren lange tijd blijven achtervolgen. Dat ondervond een 8-jarige jongen toen Supernanny het programma over opvoedingsproblemen, zes jaar later zonder zijn medeweten heruitgezonden werd. Het is daarom dat het Kinderrechtencommissariaat gedragsregels voor programmamakers en journalisten lanceert om zorgzaam om te gaan met kinderen en jongeren in de media. Belangrijk hierbij is dat er waarheidsgetrouw en met respect voor het privéleven en de menselijke waardigheid wordt bericht. Kinderen en jongeren moeten met plezier terugkijken op hun medewerking aan dergelijke programma's. Vandaar dat het belangrijk is dat journalisten en programmamakers vanaf

het begin zichzelf en hun onderwerp duidelijk kaderen. Door minderjarigen serieus te nemen en ze goed te informeren moeten kinderen en jongeren autonoom in staat worden geacht hun toestemming tot medewerking te verlenen. Wat is de impact van hun deelname op hun verder leven? Zijn ze zich bewust van mogelijke negatieve reacties van hun naaste omgeving of van het grote publiek? De geïnformeerde toestemming mag trouwens niet absoluut worden voorgesteld. Gaat het programma of interview niet de richting uit zoals voorgesteld? Dan moeten kinderen en jongeren het recht hebben hun medewerking doorheen het productieproces stop te zetten. Idealiter worden kinderen en jongeren gedurende het hele proces bijgestaan door een vertrouwenspersoon. Zeker als het over langdurige programma's gaat zoals bijvoorbeeld 'The Voice for Kids' is dit nodig. Kinderen moeten ook ingelicht worden wanneer het programma jaren later heruitgezonden wordt. Bedoeling is om deze richtlijnen vorm te geven in samenwerking met de Raad voor de Journalistiek. Dat is in Vlaanderen de onafhankelijke instelling die vragen en klachten over de journalistieke beroepspraktijk behandelt. De Raad functioneert als platform voor journalistieke zelfregulering. De Raad wil in het najaar een bijkomende regel in hun ethische code toevoegen zodat er extra aandacht komt voor kwetsbare kinderen en jongeren in de media.

Zelfregulering

Deze vorm van zelfregulering door de sector zelf heeft volgens Eva Lievens, docent aan het Interdisciplinair Centrum voor Recht en ICT, als voordeel dat de regels flexibel, met de nodige kennis van zaken en makkelijk aanpasbaar zijn. Daartegenover staat dat dergelijke zelfregulering vaak staat voor zwakke handhaving en verantwoording. Weinig inbreuken op de beroepsethiek worden krachtadig veroordeeld, vervolgd of beboet. Toch is dergelijke Ethische code voor Journalistiek van belang om een zekere alertheid te creëren ten aanzien van het publiceren van beelden van minderjarigen. Zo werd naar aanleiding van een schoolbusongeval in het Zwitserse Sierre door een aantal kranten zonder toestemming foto's van de verongelukte kinderen van hun Facebookpagina's gehaald, tot grote ergernis van familie en verwanten. Daarop heeft de Raad voor de Journalistiek een bijkomende richtlijn uitgevaardigd over het gebruik van informatie en beeldmateriaal van persoonlijke websites en sociale netwerksites. Als algemene regel is de Code nu zo opgesteld dat bij minderjarigen uiterst terughoudend moet worden omgesprongen met identificatiegegevens. Opvallend is dat bij een vergelijking met de ons omliggende landen er meestal slechts vage en weinig specifieke zelfregulerende richtlijnen bestaan voor minderjarigen. In het bijzonder heeft de Nederlandse Raad voor de Journalistiek in hun leidraad geen specifieke verwijzing naar minderjarigen opgenomen. Bijkomend onderzoek en bewustmaking naar een efficiëntere zelfregulering dringt zich ook in onze buurlanden op.

Invloed van mediaberichten

Zeker als je weet dat de media een grote rol kan spelen in de manier waarop een bepaalde negatieve beeldvorming over minderjarigen gecreëerd wordt. Het gevaar bestaat er volgens Hanne Op de Beeck van het kenniscentrum Kinderrechten in dat de steeds herhaalde stereotype beelden van bijvoorbeeld minderjarigen als daders van misdrijven een negatieve invloed kunnen generen op de zelfwaardering van kinderen en jongeren. Niet dat ze het verband via survey-onderzoeksgegevens zo sluitend kan terugvinden. Maar het is er wel. Ze is van oordeel dat negatieve mediaberichten een subtiel en onbewust proces stimuleren die meebouwen aan een klimaat dat negatieve percepties en cognities over kinderen en jongeren mee bepaalt. Een reden te meer om er voor te zorgen dat kinderen en jongeren die in de media worden opgevoerd met de nodige respect te behandelen, zodat ook zij hun genuanceerd verhaal kunnen brengen die de stereotype beelden overstijgen.

Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris
www.kinderrechtencommissariaat.be